

นาข้าวระโนด: วิถีชีวิตชาวนาที่เปลี่ยนแปลง ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์

Rice fields in Ranod: The rice farmers' changing way of life amidst globalization

ชนัญญา ส้างวาลย์¹
อุทัย ปริญาสุทธินันท์²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชาวนาในชุมชนเจดีย์งาม อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับชาวนาผู้นำชุมชนชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจำนวน 15 คน การสนทนากลุ่มกับชาวนากลุ่มละ 3-5 คน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนรายงานผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนา

ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาหลักคือผลกระทบจากการเปิดป่ากระทำให้ น้ำทะเลไหลเข้ามาในพื้นที่นา เกิดปัญหาน้ำท่วม และดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับระบอบทุนนิยมในการทำการเกษตรกรรมแบบการค้าเข้ามาในพื้นที่ ทำให้ชาวนาต้องปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่นาไปเป็นการทำสวนปาล์ม หรือทำแปลงผัก หรือปลูกสร้างที่พักเพื่อรองรับการท่องเที่ยว หรือปล่อยให้ที่นาว่างเปล่า ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวนาในชุมชนบางรายประสบความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต แต่บางรายล้มเหลว จึงส่งผลให้เกิดความแตกต่างทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการดำเนินชีวิต

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ e-mail: chananya.sa@psu.ac.th

² อาจารย์ ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

อนึ่ง ข้าวถือเป็นอาหารที่ผูกพันกับคนในชุมชนมาช้านาน การปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่นาไปทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นใดแทน ย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นผู้มีส่วนได้เสียในชุมชนต้องตระหนักรู้และหาทางรับมือกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ตลอดจนเสริมสร้างให้เกิดความมั่นคงทางอาหารของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: นาข้าวระโนด การเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิต โลกาภิวัตน์

Abstract

The objective of this research was to investigate the rice farmers' changing way of life in Chedi Ngam Community, Ranod District, Songkhla Province. The data were collected through in-depth interviews with 15 informants consisting of rice farmers, community leaders, people in the community, and related officials; focus group discussions with groups of 3-5 rice farmers; and non-participatory observations. The data were then analyzed and synthesized before a descriptive report was written.

The results of the study revealed that the main problem was the effects from opening Rawa Bay, the waterway that connects the lake and the sea allowing seawater to flow in rice fields that causes floods and soil infertility. Another problem has brought capitalism in commercial farming to the area forcing rice farmers to convert their rice fields to oil palm plantations or vegetable gardens or tourist accommodation facilities or leaving them deserted. These are important causes of the changing way of life of people in the community. Some of them have changed their way of life in successful ways while others failed. As a result, they are different economically, socially, and in their living.

Rice has been a staple food for people in the community for a long time. Therefore, turning rice fields into other economic activities has inevitably affected the rice farmers' way of life. Thus, stakeholders in the community must realize and try to find ways to cope with the change and to build sustainable community food security.

Keywords: rice fields in Ranot, changing, way of life, globalization

บทนำ

“ข้าว” ถือได้ว่าเป็นอาหารหลักของคนทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยเราซึ่งเป็นประเทศหนึ่งที่มีความสำคัญกับข้าว โดยใช้ข้าวเป็นอาหารหลักในการอุปโภคและบริโภคตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษล่วงเลยมาจนถึงปัจจุบัน ข้าวผูกพันกับประเพณีและวัฒนธรรมของผู้คนมานานนับหลายพันปี และยังเกี่ยวพันกับวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่น คนไทยยังคงให้ความสำคัญกับ “ข้าว” โดยบุคคลที่อยู่เบื้องหลังที่ทำให้คนทั่วโลกมีข้าวกินนั้นก็คือชาวนา “ชาวนา” ถือเป็นบุคคลที่ควรได้รับการยกย่องแต่กลับไม่เคยได้รับเกียรตินั้นเลย คนส่วนมากมองข้าม “ชาวนา” ที่ถือเป็นสันหลังของชาติ อาชีพทำนานั้นถือเป็นอาชีพที่สุจริต (พิทยา อรุณพงษ์, 2551)

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงการทำนาและชาวนาในประเทศไทยเป็นไปอย่างสอดคล้องกับทิศทางการเปลี่ยนของการเกษตรและชนบทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในแง่ที่ว่ากิจกรรมในภาคเกษตรมีบทบาทน้อยลงทุกขณะ ซึ่งสามารถมองเห็นทิศทางการเปลี่ยนแปลงนี้ได้จากการทิ้งผืนนาให้กลายเป็นนาร้างและจากที่ทำนาไม่สามารถเป็นเพียงแหล่งรายได้เดียวของครัวเรือนได้อีกต่อไป แม้จะเป็นการทำนาแบบเข้มข้นและผู้ผลิตคาดหวังรายได้แบบเป็นกอบเป็นกำจากการทำนาก็ตาม (ชลิตา บัณฑุวงศ์, 2556) อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนพื้นที่นามาใช้ปลูกพืชพาณิชย์ชนิดอื่นก็คือความพยายามดิ้นรนของผู้คนที่ยังคงต้องการรายได้ที่เป็นกอบเป็นกำจากภาคเกษตร สิ่งที่เกิดขึ้นกับการทำนาและชาวนาทุกวันนี้ดูจะห่างไกลจากภาพ

ในเชิงอุดมคติที่พึงปรารถนาในมุมมองของเอ็นจีโอ ประชาสังคม และหน่วยงานรัฐที่เน้นระบบการผลิตแบบพึ่งตนเอง ยกเว้นชาวนาส่วนน้อยที่ทำนา

เดิมชาวมุขมชนเจดีย์งาม อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนาข้าว ซึ่งเป็นการทำนาแบบดั้งเดิม ใช้แรงคน แรงสัตว์ คือ วัว ควาย ไถนา ลากข้าว นวดข้าว อาศัยน้ำจากธรรมชาติ คือ น้ำฝน น้ำจากแหล่งน้ำ ลำคลอง ทะเลสาบ สงขลา มีพืชที่สำคัญคู่กับท้องถิ่น คือ ต้นตาลโตนด และต้นไผ่ จนกระทั่งเป็นคำกล่าวถึงท้องถิ่นอื่นว่า “ระโนดไม่มีอะไร มีแต่ไผ่กับโหนด” ธรรมชาติที่งดงามบรรยากาศทุ่งนาซึ่งมีตาลโตนดเรียงรายในน้ำจืดมีปลา ในนามีข้าว จึงเป็นที่มาของ คำขวัญอำเภอรอนดว่า “ทุ่งรวงทอง นองลูกตาล ตำนานแห่งเจดีย์ พื้นที่แหล่งน้ำกุ่ม” (สมยศ ทุ่งหัว ศิริจิต ทุ่งหัว และอนุวัต พานทอง, 2543) ซึ่งชาวมุขมชนเจดีย์งาม อำเภอรอนด จังหวัดสงขลาเป็นส่วนหนึ่งของคำขวัญ (วิมล คำศรี, 2544) แต่ในปัจจุบันชาวนาในมุขมชนได้ทำนาลดลงเนื่องจากประสบปัญหาต่างๆ ทำให้พื้นที่นาเป็นพื้นที่ที่รกร้างหรือเปลี่ยนจากการปลูกข้าวในนา เป็นการสรรหาสิ่งอื่นมาปลูกแทนข้าว อาทิ ปาล์มน้ำมัน และผัก หรือบางรายเปลี่ยนพื้นที่นาเป็นที่พักอาศัยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวโดยหวังให้เกิดมูลค่าและสร้างรายได้ให้กับตนเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่าชาวนาที่มุขมชนเจดีย์งาม อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ผู้วิจัยจึงสนใจว่ามีสาเหตุอะไรบ้างที่ทำให้ชาวนาเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อชาวนาและเยาวชนในมุขมชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน และส่วนงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือและพัฒนาการทำให้คงอยู่กับสังคมต่อไป

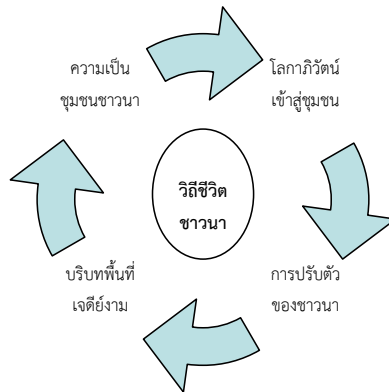
วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวนาท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวนาในมุขมชนเจดีย์งาม อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์นั้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ศึกษาถึงวิถีชีวิตของชาวนาในพื้นที่ชุมชนเจดีย์งาม อำเภอรอนด จัหวัดสงขลา ที่เปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงจะมีการเปลี่ยนแปลงและส่งผลอย่างไรบ้างส่งผลต่อชาวนา คนในชุมชน และชุมชน เพื่อจะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวทางในการแก้ไขต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงชีวิตของชาวนาชุมชนเจดีย์งาม อำเภอรอนด จัหวัดสงขลา ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับชาวนา ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน การสนทนากลุ่มกับชาวนากลุ่มละ 3-5 คน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนามร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนรายงานผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัย

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงชีวิตของชาวนาของชุมชนเจดีย์งาม อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา (ภาพที่ 2) ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ พบว่ามีสาเหตุสำคัญดังนี้

ภาพที่ 2 แผนที่อำเภอรโนด
ที่มา: <https://maps.google.co.th>

1. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากชาวนาชุมชนเจดีย์งาม อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ซึ่งมีพื้นที่ทำนาประมาณ 10,000 ไร่ (ภาพที่ 3) กำลังประสบปัญหาขาดแคลนน้ำจืดทำนา เนื่องจากน้ำในทะเลสาบที่สูบน้ำเข้ามีความเค็มสูง ส่งผลให้ต้นข้าวตาย ดินนาข้าวเป็นกรดไม่สามารถจะทำนาข้าวไปอีกหลายปี มีระบบชลประทานที่ไม่มีประโยชน์อะไร เนื่องจากน้ำจากอ่าวไทยที่มีความเค็มสูงไหลทะลักเข้าทะเลสาบจนทำให้น้ำในทะเลสาบเค็มยังส่งผลต่อระบบนิเวศในทะเลสาบเปลี่ยนแปลงด้วย โดยปัญหาหลักคือผลกระทบจากการเปิดปากกระแ (ภาพที่ 4) จากวิถีแบบเดิมที่อยู่ด้วยปัญญา ถูกลมเมามาจากนักธุรกิจและนายทุนด้วยวิธีการต่างๆ จนอดใจไม่ไหวต้องวิ่งตามกระแสทุนนิยม บริโภคนิยม จนหมดเนื้อประดาตัวล้มละลายกันมามาก ผู้คนล้มละลายเนื่องจากผลผลิตข้าว

ได้น้อยและราคาข้าวถูก ชาวนาเลยเปลี่ยนวิธีการทำนามาปลูกปาล์ม (ภาพที่ 5) ปลูกยาง ปลูกผัก และสร้างที่พักอาศัย ซึ่งทำให้สูญเสียพื้นที่การผลิตคาร์โบไฮเดรท อันเป็นธัญอาหารที่สำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษยชาติ ดังคำกล่าวที่ว่า

“...น้ำท่วมบ่อย ดินเปลี่ยนแปลง ผลผลิตได้
ปริมาณน้อยลง ไม่คุ้มค่ากับที่ลงทุนไป”

(รมย์ วีระสิงห์, 2556)

“...ทำนาแล้วเกิดน้ำท่วม ข้าวเสียหาย
ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เป็นหนี้สินรุงรัง”

(ทิ้ง เรืองศรี, 2556)

“...ผู้คนล้มละลายเนื่องจากผลผลิตข้าวได้น้อย
และราคาข้าวถูก เปลี่ยนอาชีพดีกว่า.....”

(ญา พร้อมมูล, 2556)

“...น้ำท่วม ขาดทุนเสียหายอย่างมาก
ปลูกผักแทนการปลูกข้าว ได้เงินเยอะกว่า.....”

(คลิ่ง นวลเจริญ, 2556)

ภาพที่ 3 นาข้าวไร่โนด

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อ 15 พฤษภาคม 2556

ภาพที่ 4 น้ำท่วมนาข้าวที่ระโนด
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อ 3 ตุลาคม 2556

ภาพที่ 5 สวนปาล์มแทนการปลูกข้าว
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อ 27 มิถุนายน 2556

2. ปัจจัยด้านการย้ายถิ่น เนื่องจากชาวนาชุมชนเจตียังาม อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา มีจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน ทำให้พื้นที่ดินที่ใช้ในการทำเกษตรรวมถึงอาชีพลดลง ไม่พอเพียงกับความต้องการของคนในพื้นที่ เนื่องจากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้เกิดการย้ายถิ่นเพื่อไปประกอบอาชีพในพื้นที่อื่นแทน ดังจะเห็นได้จาก การที่ชาวนาในอดีตมีจำนวนน้อยพื้นที่ในการทำนามีมากสามารถเลี้ยงดูคนในครอบครัวได้อย่างเพียงพอกับความต้องการ แต่ในปัจจุบันนี้

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มขึ้นแต่พื้นที่นามีเท่าเดิม ทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับสมาชิกในครัวเรือน ประกอบ กระแสโลกาภิวัตน์เข้ามาเปลี่ยนชุมชนจากเดิมที่เป็นชุมชนชนบทกลับกลายเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ชาวบ้านในชุมชนย้ายออกจากถิ่นฐานเพื่อไปประกอบอาชีพอื่น ๆ อาทิ รับราชการ แรงงานในโรงงานหรือบริษัท และรับจ้างทั่วไป ดังคำกล่าวที่ว่า

“...สังคมเจริญขึ้น ลูกหลานออกไปทำงานข้างนอก
สะดวกสบายกว่าการทำนาตั้งเยอะ.....”

(เนม นวลเจริญ, 2556)

“...ลูกหลานมีมากขึ้น ออกไปทำงานข้างนอกกันหมด
แต่ยังดีที่ลูกหลานส่งเงินมาให้ ไม่ต้องทำนาแล้ว.....”

(อ่ำ กาลดิษฐ์, 2556)

“...คนในชุมชนมีเพิ่มมากขึ้น พื้นที่ดินที่ใช้ใน
การทำเกษตรรวมถึงอาชีพลดลง”

(สมใจ ขุนราช, 2556)

“...มีอาชีพมากมายให้ทำ และสบายกว่าการทำนา
อีกทั้งได้เงินมากกว่า ไม่ต้องร้อน”

(ทั้ง เรืองศรี, 2556)

3. ปัจจัยด้านความหลากหลายของอาชีพ ทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาเดิม และส่วนที่มากับกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านชุมชนเจดีย์งาม อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ทั้งเกษตรกรรม การประมง และโรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์เข้ามาในชุมชน

ชุมชนปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพ คนในชุมชนออกไปทำงานนอกชุมชนมากขึ้น
ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ทำงานโรงงาน ได้เงินเยอะกว่าไม่เหนียวด้วย
เพราะมีเครื่องจักรช่วย.....”

(เนม นวลเจริญ, 2556)

“...คนในชุมชนทำนาน้อยลง หันไปประกอบอาชีพ
นอกชุมชน เช่น ทำงานข้าราชการ และโรงงาน.....”

(สมใจ ขุนราช, 2556)

4. ปัจจัยด้านการศึกษาของบุตรหลานที่มากับกระแสโลกาภิวัตน์
การที่อาชีพทำนาจะดำรงอยู่ได้ จำเป็นต้องมีการสืบทอดการทำงานต่อไปในอนาคต
โดยลูกหลานของตนหรือคนในชุมชนเอง จากการศึกษาจากชาวนาส่วนใหญ่พบว่า
ลูกหลานของตนจะไม่ทำนาต่อเพราะว่าส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เรื่องการทำนาและ
ไม่สนใจจะทำนาต่อด้วย คนรุ่นใหม่ได้ออกไปเจอโลกภายนอก เจอความเจริญมากขึ้น
คนรุ่นใหม่ต้องการที่จะทำงานตามที่ตนสนใจ ส่วนที่นาของบรรพบุรุษก็คงเก็บไว้ให้
ลูกหลาน ไว้ให้คนอื่นที่ต้องการทำนาเช่าต่อ เพื่อหารายได้เสริมหรือสร้างที่พักให้กับ
นักท่องเที่ยว (ภาพที่ 6) ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ตอนนี้ทำนาไม่ไป เพราะที่บ้านไม่มีใครทำนาแล้ว
ซื้อข้าวกินสะดวกสบายกว่าเยอะ.....”

(รมย์ วีระสิงห์, 2556)

“...ที่บ้านซื้อข้าวกิน ไม่มีใครทำนาแล้ว
ง่ายกว่าไปทำนาตั้งเยอะ.....”

(พัชรพร บัวแก้ว, 2556)

“...พ่อแม่ไม่ได้สอนให้ทำนา เกียวข้าว
ผมเรียนรู้การทำนาที่โรงเรียน โดยดูจากภาพ....”
(สุธีพร เพชรรัตน์, 2556)

ขณะเดียวกันพบว่า การศึกษามีผลต่อการเลิกทำนาในลูกหลานของชาวนา เพราะการสนับสนุนจากชาวนาเอง เพราะชาวนาส่วนใหญ่ต้องการให้ลูกหลานของตน ได้เรียนในระดับสูง ๆ จนจบปริญญาตรี เพื่อเป็นข้าราชการ เป็นครูหรือเป็นอาชีพ เจ้าคนนายคน เพราะจะได้ไม่ต้องมาทำนา ไม่อยากให้ลูกหลานมาลำบาก ตากแดด ตากลม เหมือนกับตัวชาวนา หากมีทางเลือกที่ดีกว่าก็ไม่ต้องมาทำนาต่อ ถ้าหากชาวนาเองทำนาไม่ไหวหรือไม่มีลูกหลานมาทำนาต่อก็จะไว้ให้คนอื่นเช่าทำนาต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ตอนนี้เรียนที่โรงเรียน ทำนาไม่เป็น
ไม่ต้องตากแดด ตัวดำ....”
(จินตามัย นวลจรัส, 2556)

“...สังคมไทยปัจจุบันต้องมีการศึกษาสูง
จึงจะได้เป็นเจ้าคนนายคน....”
(สมใจ ชุนราช, 2556)

“...ส่งให้ลูกเรียนสูง ๆ ลูกจะได้เป็นเจ้าคนนายคน
กลับมาพัฒนาชุมชนตนเองให้เจริญ....”
(อ่ำ กาลดิษฐ์, 2556)

ภาพที่ 6 นาข้าวเปลี่ยนเป็นรีสอร์ท
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อ 15 พฤษภาคม 2557

กล่าวได้ว่าการปรับเปลี่ยนจากพื้นที่การทำนาข้าวเป็นการทำสวนปาล์มหรือที่พักอาศัยของชาวบ้านชุมชนเจดีย์งาม อำเภอร่อนฉะโนด จังหวัดสงขลา เป็นสาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน หลายคนผิดหวังจากการขาดทุนในการเปลี่ยนพื้นที่การทำนา บางคนสมหวังและประสบความสำเร็จ เพราะสามารถปลูกปาล์มได้ผลผลิตดี ใช้ความรู้ มีความชำนาญในการปลูกปาล์ม ส่งผลให้เกิดความแตกต่างเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมทั้งทางบวกและทางลบ

โดยนัยนี้ชาวนาข้าวถือเป็นผู้อูข้าวอุ่น้ำที่สำคัญกับประเทศไทยเป็นอย่างมาก แต่ในตอนนี้ผู้อูข้าวอุ่น้ำในภาคใต้ก็ลดน้อยลงไปมากพร้อมกับค่านิยมที่หันมาปลูกปาล์ม อนาคตอาจต้องซื้อข้าวจากประเทศเพื่อนบ้านมาบริโภค ทำไมประเทศไทยจึงไม่สนับสนุนส่งเสริมชาวนาไทย “กระตูดสันหลังของชาติ” อาทิ การให้เมล็ดพันธุ์ข้าว การปลูกข้าว การกำหนดราคาข้าว ฯลฯ อย่างไม่ต้องสงสัยหากประเทศไทยยังไม่มี การส่งเสริมชาวนาอนาคตข้างหน้ารุ่นลูกหลานคงได้แค่เรียนรู้วิธีการปลูกข้าวทำนาจากหนังสือและตำราเรียน

สรุปและอภิปรายผล

ชุมชนเจดีย์งาม อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการทำงานไปเป็นจำนวนมาก สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากการเปิดปากอ่าวระวะ ทำให้น้ำทะเลเข้ามาในที่นาจนไม่สามารถปลูกข้าวได้ อีกทั้งยังมีสาเหตุมาจากการย้ายถิ่นชาวบ้านมีการศึกษาเพิ่มมากขึ้นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพในชุมชน ชาวบ้านพยายามปรับเปลี่ยนกิจกรรมอื่นแทนการปลูกข้าวเพื่อให้เกิดรายได้โดยผลการศึกษา สอดคล้องกับ Chen, Q.abc et al. (2013) ที่ศึกษาการรับรู้ของเกษตรกรเพื่อการเปลี่ยนแปลงการเกษตรในเมืองซีหนิงมณฑลชิงไห่ของจีน โดยพบว่าการเปลี่ยนแปลงเกษตรมาจากอากาศที่แห้งแล้งทำให้มีผลกระทบต่อหลายชีวิตของเกษตรกร ทั้งนี้เกษตรกรส่วนใหญ่จะค่อยๆ ปรับตัวเข้ากับชีวิตในเมือง ซึ่งค่าครองชีพที่สูงขึ้นและรายได้ที่มากขึ้น ทำให้เงินเห็นถึงแรงกดดันทางเศรษฐกิจและชีวิตของเกษตรกรที่ไร้ที่ดินและความต้องการต่างๆ รัฐบาลท้องถิ่นจึงให้ความสนใจมากขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้ของเกษตรกรและปรับปรุงระบบรักษาความปลอดภัยในชนบท อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Vu Hoang Linh (2012) ที่ศึกษาประสิทธิภาพของครัวเรือนเกษตรกรที่ปลูกข้าวในเวียดนาม โดยพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ปลูกข้าวมีจำนวนลดน้อยลง เนื่องจากมีคนในชุมชนมีการศึกษาเพิ่มมากขึ้นและออกไปศึกษาออกชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชนทำการเกษตรลดน้อยลง และ อีกทั้งยังพบว่าสภาพอากาศก็เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่การนา (Ronning Asle, 2012; Paul Brown, 2013) เพราะสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงทำให้น้ำในการทำนาไม่เพียงพอหรือบางครั้งพื้นที่นาในต่างประเทศเกิดน้ำท่วมนาข้าวเสียหาย แต่บางพื้นที่เมื่อกระแสโลกาภิวัตน์เข้ามาส่งผลต่อพื้นที่เหล่านั้น เช่นเมื่อระบบการศึกษาของประเทศรัสเซียพัฒนาให้เท่าทันกระแสโลกาภิวัตน์ (Zhanna Mingaleva and Irina Mirskikh, 2012) ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของประเทศรัสเซียเจริญยิ่งขึ้น อีกทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ยังทำให้เกิดตลาดเกษตรกรรมที่หลากหลายประเภทในประเทศออสเตรเลีย (Lynda Cheshire and Michael Woods, 2013) ทำให้สะดวกรวดเร็ว และเศรษฐกิจของประเทศออสเตรเลียดีขึ้น

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวนาซึ่งสาเหตุหลักมาจาก ทรัพยากรและฤดูกาลที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลต่อชาวนาและพื้นที่นาทำให้ชาวนาปลูก ข้าวน้อยลง ดังนั้นผู้มีส่วนได้เสียในชุมชนต้องตระหนักรู้และหาทางรับมือกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ตลอดจนเสริมสร้างให้เกิดความมั่นคงทางอาหารของ ชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้อง กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูการทำนาไม่ให้มีจำนวนลดลงไป กว่าเดิม ตลอดจนกำหนดนโยบายและสนับสนุนให้ คนในชุมชนร่วมกันสืบทอด การทำนาไว้ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และ ฟื้นฟูการทำนาเพื่อเป็นแนวทางที่นำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์การทำนา

บรรณานุกรม

- ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง.บพทความ วิชาการ. กรุงเทพฯ.
- พิทยา อรุณพงษ์. (2551). การปรับเปลี่ยนกระบวนการทำนาในการทำนาของ ชาวนา บ้านหนองตาบุญ ตำบลยาง อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- วิมล คำศรี. (2544). วัฒนธรรมข้าวและพลังอำนาจชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สมยศ หุ่นหว้า ศิริจิต หุ่นหว้า และอนุวัต พานทอง. (2543). รายงานการวิจัยเรื่อง ผลการทำไร่นาสวนผสมในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง เน้นเฉพาะปากพนัง อำเภopakพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช. สงขลา: ภาควิชาพัฒนาการ เกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- Chen, Q.abc, et al. (2013). **Farmers' perception to farmland conversion: A questionnaire survey in Xining City, Qinghai Province, China.** Journal Original language: English.
- Lynda Cheshire and Michael Woods. (2013). **Globally engaged farmers as transnational actors: Navigating the landscape of agri-food globalization.** Geoforum. Published: January, 2013. Page 232-242.
- Ronning Asle. (2012). **Adapting rice cultivation to climate changes.** Journal of Science Nordic.
- Vu Hoang Linh. (2012). **Efficiency of rice farming households in Vietnam.** International Journal of Development Issues .Volume: 11, Issue: 1.
- Zhanna Mingaleva and Irina Mirskikh. (2012). **Globalization in Education in Russia.** Procedia- Social and Behavioral Sciences. Volume 47, Page 1702-1706.

สัมภาษณ์

- คลัง นวลเจริญ. นาข้าวกับชุมชนเจดีย์งาม [สัมภาษณ์]. ที่บ้านเลขที่ 14/2 หมู่ที่ 4 ตำบลวัดสน อำเภอรอนด จังหัดสงขลา. 23 กรกฎาคม 2556.
- จินตมัย นวลจรัส. การเปลี่ยนแปลงนาข้าวในเจดีย์งามในปัจจุบัน[สัมภาษณ์]. ที่บ้านเลขที่ 17 หมู่ที่ 4 ตำบลวัดสน อำเภอรอนด จังหัดสงขลา. 18 เมษายน 2556.
- ญา พร้อมมูล. นาข้าวกับชุมชนเจดีย์งาม [สัมภาษณ์]. ที่บ้านเลขที่ 11/5 หมู่ที่ 5 ตำบลวัดสน อำเภอรอนด จังหัดสงขลา. 27 พฤษภาคม 2556.
- ทั้ง เรืองศรี. การทำนาของชุมชนเจดีย์งามในอดีต-ปัจจุบัน [สัมภาษณ์]. ที่บ้านเลขที่ 11/5 หมู่ที่ 5 ตำบลวัดสน อำเภอรอนด จังหัดสงขลา. 15 พฤษภาคม 2556.
- เนม นวลเจริญ. การทำนาของชุมชนเจดีย์งามในอดีต-ปัจจุบัน [สัมภาษณ์]. ที่บ้านเลขที่ 14/2 หมู่ที่ 4 ตำบลวัดสน อำเภอรอนด จังหัดสงขลา. 23 พฤษภาคม 2556.

- พัชรพร บัวแก้ว. การเปลี่ยนการทำงานในชุมชนในปัจจุบัน [สัมภาษณ์]. ที่บ้านเลขที่ 17 หมู่ที่ 4 ตำบลวัดสน อำเภอร่อนนืด จังหวัดสงขลา. 23 เมษายน 2556.
- รมย์ วีระสิงห์. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการทำงานในชุมชน [สัมภาษณ์]. ที่บ้านเลขที่ 15/1 หมู่ที่ 5 ตำบลวัดสน อำเภอร่อนนืด จังหวัดสงขลา. 9 มิถุนายน 2556.
- สุริพร เพชรรัตน์. การเปลี่ยนแปลงการทำงานในปัจจุบันของชุมชน [สัมภาษณ์]. ที่บ้านเลขที่ 17 หมู่ที่ 4 ตำบลวัดสน อำเภอร่อนนืด จังหวัดสงขลา. 19 พฤษภาคม 2556.
- สมใจ ขุนราช. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการทำงานในชุมชน [สัมภาษณ์]. ที่บ้านเลขที่ 17 หมู่ที่ 4 ตำบลวัดสน อำเภอร่อนนืด จังหวัดสงขลา. 21 มิถุนายน 2556.
- อ่ำ กาลดิษฐ์. การทำงานของชุมชนเจตียังามในอดีต-ปัจจุบัน [สัมภาษณ์]. ที่บ้านเลขที่ 11/5 หมู่ที่ 5 ตำบลวัดสน อำเภอร่อนนืด จังหวัดสงขลา. 23 พฤษภาคม 2556.